

CPB-optimisme

Net terug van de grote VN-conferentie over milieu en ontwikkeling (UNCED) in Rio de Janeiro, las ik *Scanning the future* van het CPB. Een niet alleen knappe, maar ook spannende studie die mij niettemin teleurstelde, juist vanwege die herinneringen aan UNCED.

Het CPB ontwikkelt vier uiteenlopende, speculatieve toekomstbeelden. Een heel scala aan kommer, kwel, rozegeur en maneschijn trekt aan ons voorbij. Het lijkt vooral te gaan om gedachtenconstructies, waarin bij voorbeeld de interacties tussen economie en milieu en de mate van aanpassing aan exogene bedreigingen in feite ook bedenksels zijn van de scenariobouwers. Maar dat betekent dat de zeggingskracht van de uitkomsten sterk afhankelijk is van de relevantie van de veronderstellingen en de door de scenario's afgedekte horizon van toekomstbeelden. Het CPB is zich dat natuurlijk bewust. Als de keuze van de scenario's een te smalle horizon van plausibele toekomstbeelden weerspiegelt, dan is het de vraag of de uit de analyse voortrollende ontwikkelingen wel kunnen leiden tot plausibele conclusies en voldoende effectieve aanbevelingen.

Dat hangt onder andere van de veronderstellingen af, en daarmee ben ik terug bij de discussies in Rio. Het CPB maakt schattingen van ontwikkelingen inzake bevolking, milieu, grondstoffenvoorraden enzovoort. Het valt op (en ik vind dat wat eenzijdig) dat het CPB zeer optimistisch is over bij voorbeeld de beschikbaarheid van niet-vernieuwbare hulpbronnen: "Despite various uncertainties we believe that the cumulative consumption of resources in the period up to 2015 does not in itself damage the possibilities for economic development of future generations". Nou nou, geldt dat ook voor generaties voorbij 2015? Aan de reële kans dat een aantal essentiële voorraden (waaronder aardolie) niet al te lang na 2015 zullen zijn uitgeput, wordt mijns inziens geen recht gedaan door een paar 'snelle' veronderstellingen over 'back stop'-technologieën. Dat er met betrekking tot die op termijn schaarse hulpbronnen een gigantisch mondiaal verdelingsvraagstuk dreigt (drie keer zoveel mensen, tien keer zoveel materiële wensen en een legere ruif), wordt zo niet gezien. Ik weet wel: over het tempo van uitputting van die hulpbronnen is discussie, zo ook in Rio. Het Bariloche-rapport (de reactie van Zuid op *Limits to growth* uit 1972) en een groot deel van de economische wetenschap ontkent die limieten (om overigens verschillende motieven). Ook het CPB behoort tot de optimisten. Men ziet de prijzen van grondstoffen niet stijgen dus is er geen wezenlijk probleem. Tja.

Er zijn ook pessimisten en voorzichtigen, die minder substitutiemogelijkheden zien of minder durven leunen op nog niet aangetoonde innovaties en erts-lagen. In Nederland behoort het RIVM daartoe (*Nationale milieuverkenningen 1990-2010*) en ook de Raad voor het Milieu- en Natuuronderzoek (zie zijn *Meerjarenvisie 1992*). In geen van de CPB-scena-

rio's wordt deze niet ondenkbare kant van de zaak echt meegenomen. Het CPB stelt: "Although there is *no conclusive evidence we believe that* (cursivering van mij, JBO) in principle the world economic system can still absorb the projected vast increase in world population, as well as substantially increase its standard of living without destroying the ecological base of the system...". Maar hoe zit bij voorbeeld de overdruk op het milieu door verspilling en ecologisch oninpasbare groei in rijke landen dan in die scenario's? Wordt die wegverondersteld door technologisch optimisme? In het 'balanced growth'-

scenario wordt een CO₂-heffing geïntroduceerd die de emissie van CO₂ met 25% vermindert en waarvan de opbrengst onder meer dient om duurzame ontwikkeling in de derde wereld te stimuleren. Voorstellen in die richting zijn in Rio wel gedaan, maar ondervonden, zoals bekend, geen werkelijke steun in het Noorden, onder meer omdat de EG faalde hierover een duidelijk standpunt in te nemen. Trouwens, wie zich de discussie over de energieheffing in Nederland eerder dit jaar herinnert, weet dat dit duidelijke standpunt nog niet in zicht is. Zonder nu te beweren dat die heffing daarmee van tafel is of dat zonder zo'n heffing geen adequaat milieubeleid mogelijk zou zijn, vind ik een scenario waarin de Noordelijke vervuiling niet adequaat wordt bestreden voor 2015, minstens zo plausibel als het vrolijke 'balanced growth'.

De basis onder de CPB-scenariobouw lijkt, ondanks de aandacht voor al de genoemde trends, te smal om aan eisen van adequaatheid en plausibiliteit te voldoen. De gemaakte aannames en keuzes leiden tot een serie toekomstbeelden die onvoldoende reflecteren wat voor de werkelijke toekomstige schaarste aan milieugebruiksruimte en de verdeling ervan relevant zou kunnen zijn. In Rio de Janeiro werd, niet zonder slag of stoot, aanvaard dat de consumptie- en productiepatronen van het Noorden, met name het Westen, in hoge mate de oorzaak zijn van de overbelasting van wat wij tegenwoordig de mondiale milieugebruiksruimte noemen. Er is, als ik die lijn uit de slotdocumenten van de milieuconferentie van de VN doortrek, behoefte aan minstens nog een vijfde scenario: 'making space for the South' of 'krimpen zonder crisis', onder veel minder zonnige aannames inzake ons innovatief vermogen of de veerkracht van de biosfeer.

J.B. Opschoor